

interpolades al *Victorial* de Gutierre Díez de Games. Per al *Poema de Fernán González* (43) han seguit l'edició de Menéndez Pidal en *Reliquias de la poesía épica española*, i d'acord amb aquesta edició han transcrit, íntegre, a peu de plana, el manuscrit de l'Escorial, que serví de base, i els corresponents fragments de la prosificació de la *Primera Crónica general*. Els fragments de *Los Siete Infantes de Lara* (96) també han estat reproduïts segons la reconstrucció de Menéndez Pidal, a base de la *Crónica general de 1344* i de la *Tercera Crónica general*. En la *Disputa del Cuerpo e del anima* (124), de l'any 1382, han seguit l'edició d'Octavio de Toledo, restablint-hi, però, els dos signes de s, d'acord amb els manuscrits. Una modificació semblant ha estat feta amb l'edició de López Estrada d'un fragment de l'*Embajada a Tamorlán*, de Ruiz González de Clavijo (137), en l'aparat de variants del qual trobem algunes lectures de López Estrada que han estat rebutjades.

Els exemples adduïts poden donar una idea del caràcter de la *Crestomatia*. Dins uns certs límits permet d'establir comparacions i formar judicis sobre diversos procediments en ús en l'edició d'antics textos. La nostra modesta experiència ens ha demostrat que els estudis filològics damunt textos antics no es poden fer si no s'ha arribat a la màxima exactitud en les transcripcions i que les edicions faciliten molt aquests estudis quan van precedides de descripcions ben detallades de l'ortografia de cada manuscrit, que ens facin conèixer els hàbits de cada copista. Això, naturalment, no pot fer-ho una crestomatia; però el que ha fet la de Menéndez Pidal i els seus continuadors ja és molt i per aquest motiu ens sembla que ha d'ésser un instrument molt adient per a habituar els nostres universitaris avançats en l'anàlisi filològica.

L'obra no porta comentaris de cap mena ni glossari. La intenció primera havia estat d'acompanyar-la amb comentaris per tal que equivalgués a un manual d'història de l'espanyol. Després hom desistí d'aquest propòsit i es limità a la publicació dels textos. Tal com és, aquesta obra és un manual pràctic excel·lent per a la formació de filòlegs, i, per als ja formats, és una utilíssima i excel·lent guia gràcies al nombre de textos que conté, a l'extensió dels fragments que publica de les obres més importants, i a la informació bibliogràfica que porta, especialment la de fonts.

Pere BOHIGAS

GERMAN COLON: *Die ersten romanischen und germanischen Übersetzungen des Don Quijote (I. Teil, 16. Kapitel)*. Bern, Francke, 1974. 122 pàgs. («Bibliotheca Romanica», Series altera, Scripta romanica selecta, V).

L'autor presenta l'original del capítol XVI de la primera part del *Quixot* i les traduccions siscentistes al francès, italià, anglès, alemany i neerlandès (l'autor diu *holländisch*, que caldria esmenar). La presentació tipogràfica de les sis versions encadrades és excel·lent i de fàcil consulta.

A l'apèndix publica les traduccions modernes al català, portuguès i romanès del mateix capítol. Ací potser hauria estat escaient, atès el títol, de publicar, si més no, una versió escandinava; la danesa, per exemple, és prou antiga.

El textos van precedits d'unes breus notes de lectura. L'autor destaca l'envelliment de la llengua: «Die Veraltung der Sprache. Manchmal gefällt uns eine archaische Wendung in der Übersetzung, bei der wir aber nicht feststellen können, ob sie bereits im 17. Jahrhundert als archaisierend empfunden wurde» (9). Hi ha ací tota

la problemàtica de la lectura *històrica* del text i se'ns fa patent també la pobresa de mitjans de què disposem per a aqueixa lectura. Segueixen unes consideracions sobre els traductors, una descripció bibliogràfica de les obres utilitzades — que no és tal, perquè l'autor és limita a copiar-ne la portada —, i una ràpida caracterització de cada traducció.

El professor Colon indica que la presència a l'original de trets arcaïtzants, com la conservació de *f* inicial o del morfema *-des* per a la segona persona del plural, no pot ésser tinguda en consideració a les traduccions. Això no és del tot exacte, car tota llengua disposa d'arcaïsmes i pot, per tant, reproduir amb ells l'estil arcaïtzant d'una altra llengua. Tanmateix, si bé el llenguatge *normal* és neutre per als lectors, no passa així amb l'arcaïsmes. Aquest s'associa per al lector amb un passat concret, relacionat amb la història viscuda per la comunitat lingüística, i si aquest passat no coincideix massa amb el de la llengua de què hom tradueix, les associacions diferiran, fins i tot considerablement. Doncs bé, en el cas de les llengües que ens ocupen, observem que precisament totes participen d'una història molt semblant i que permet, per tant, la reproducció d'arcaïsmes que evoca un passat *cavalleresc*.

La part més original del llibre són les abundoses notes i suggerències per a la crítica de les traduccions, molt útils, on l'autor desenvolupa també alguns dels temes tractats només de passada en caracteritzar les traduccions.

Artur QUINTANA I FONT

P. RUSSELL-GEBBETT: *Mediaeval Catalan Linguistic Texts*. Edited with Introduction, Notes and Vocabulary. Oxford, The Dolphin Book, 1965, 316 pàgs. + 2 mapes.

Aquesta obra del professor de Nottingham, actualment de Belfast, sorprendrà agraçosament els catalans amb interessos filològics per la pròpia llengua que se'n serviran.

Els texts transcrits són setanta-nou i van des de l'any 839 fins al 1486. Són precedits per un bon resum de cinquanta pàgines sobre la història de la llengua i la seva evolució. Les breus notes (pàgs. 223-234) estarien més ben situades, en la meua opinió, acompanyant els texts respectius.

Pel que fa al lèxic de la fi (pàgs. 255-312) basti de dir que la seva extensió i el seu interès per al lector són prou grans, perquè hom hi trobi ampliat alguna vegada el cabal de mots que presenta l'Alcover-Moll, cosa que ja és dir molt. Aquest *Glossary* és precedit per una llista de topònims (pàgs. 243-250), també interessant.

L'objecció principal que hom pot fer a una obra tan positiva com aquesta — llevat d'algun error inevitable que s'hi ha esquitllat, per exemple a la pàg. 154, on l'edició de Ramon Muntaner del 1951 de l'E[ditorial] B[àrcino], revisada per M. Coll i Altentorn, és atribuïda a la col·lecció «Els Nostres Clàssics», en lloc d'ésser-ho a la «Col·lecció Popular Bàrcino», per confusió amb l'edició parcial, del 1926, de Ll. Nicolau d'Olwer en aquella col·lecció —, és la transcripció dels texts editats, feta amb uns criteris que s'allunyen dels avui corrents, i que reflecteixen o deuen reflectir, almenys en part, la diversitat de criteris dels editors primitius, quan l'autor no s'ha pogut valer dels manuscrits corresponents. Això, naturalment, perjudica l'aspecte exterior de tota l'obra, però resta, amb tot, un inconvenient més o menys accidental, comprensible i excusable.

Columba M. BATLLE